

Gyakorlatban kivitelezhetetlen, jogilag ellentmondásos az EU-török megállapodás

A múlt pénteken megkötött újabb EU-Törökország megállapodással az Unió végre megpróbált kitörni az elmúlt másfél év tehetetlenségi pályájáról, azonban annak végrehajtását éppen az elmúlt évtizedekben felállított emberi jogi dogmák lehetetlenítik el. A megállapodás végrehajtásának elengedhetetlen, de egyben a gyakorlatban kivitelezhetetlen előfeltétele, hogy Törökország a saját területén feltartóztassa az összes migránst. Csak ez adna értelmet az egyezés szövegének – e nélkül azonban az Európai Unió jogilag lehetetlen helyzetbe kerül. A migránsok Törökországba történő, általános jellegű visszaküldése ugyanis éppen azokba a nemzetközi és uniós normákba és alapelvekbe ütközik, melyeket a nemzetközi közösség és az Európai Unió az elmúlt évtizedekben az emberi jogi fundamentalizmus nevében kialakított és saját jogrendszerébe implementált. Bár a migránsok visszaküldésének végrehajtásához elengedhetetlen lenne, hogy Törökországot biztonságos harmadik országgá történő minősítése az EU, ezen intézkedés a bíróságokon vélhetően el fog bukni. A megállapodás ráadásul egyszerre szól arról, hogy az Unió területén a menedékjogra jogosultak menekültstátuszt fognak kapni, de arról is, hogy Törökországot kell majd az „első menedék országának tekinteni” – tehát a jogosultaknak ott jár menedékjog. A két „főszabály” egyszerre történő alkalmazása azonban kizárja egymást. A gyakorlati végrehajtás sikerességének kulcsa csak az lehetne – melyre kevés esély mutatkozik –, hogy Törökország egy migránst sem enged az EU területére eljutni, illetve a felségvizein elfogott migránsokat maradéktalanul visszafogadja. Jogi szempontból azonban az Alapjogokért Központ hosszú ideje hangoztatott álláspontja, hogy a menekültjogra vonatkozó jelenlegi paradigma megváltoztatása nélkül a probléma megoldhatatlan: a nemzetközi menekültügyi szabályozást a Genfi Egyezményig visszamenőleg kell újradefiniálni.

A megállapodás végrehajtásának elengedhetetlen előfeltétele, hogy az Unió (vagy annak tagállamai) biztonságos harmadik országgá nyilvánítsa Törökországot. A hatályos uniós szabályozás értelmében az Unió alkothat listát a biztonságos országokról, azonban amíg ilyen nem születik, addig a tagállamok maguk dönthetnek, hogy élnek-e ezen jogukkal. Számos tagállam – köztük hazánk is – fogadott már el ilyen irányú szabályozást, azonban Törökországot egyetlen uniós állam sem minősítette biztonságos országgá. Sőt, Magyarországot korábban már azért is kritizálták, mert Szerbiát – amely az EU tagjelöltje és a Genfi Egyezményt fenntartások nélkül ratifikálta – biztonságos országgá minősítette tavaly szeptemberben.

Amennyiben akár az EU, akár Görögország biztonságos harmadik országgá nyilvánítaná Törökországot, úgy a hatályos menekültügyi irányelv értelmében minden olyan menekültstátuszért folyamodó kérelme elfogadhatatlannak minősíthető lenne, aki Törökországon keresztül jutott el Unió területére. A hatósági döntéssel szemben természetesen bírósági felülvizsgálatnak van helye, ennek lezárultáig pedig a kérelmezőnek biztosítani kell az államterületen tartózkodás jogát. A gyakorlatban ez azonban azt eredményezheti, hogy – a korábbiakhoz hasonlóan – a migránsok vélelmezhetően a jogi procedúra lezárulta előtt megpróbálnák elhagyni Görögországot és Európa belseje felé vennék az irányt.

Megjegyzendő továbbá, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága korábban Görögországról is többször kimondta, hogy nem minősül biztonságos országnak egy-egy adott kérelmező tekintetében. Könnyen belátható tehát, hogy ha bármelyik, a pénteki megállapodás értelmében Törökországba visszaküldött kérelmező ügye eljut a strasbourgi bíróságig, akkor az ki fogja mondani, hogy Görögország – uniós nyomásra – megsértette az Emberi Jogok Európai Egyezményét. Hasonló következtetésre juthat az Európai Unió Bírósága is az EU Alapjogi Chartája révén.

A végrehajtás számos gyakorlati tényezőn is meghiúsulhat, éppen a hatályos, betarthatatlan szabályok miatt. Nyilvánvaló ugyanis, hogy Görögország nem lesz képes minden újonnan érkező esetben lefolytatni a menekültügyi eljárást, a tagállamok azonban ez idáig nem küldtek megfelelő segítséget e tekintetben. Az sem egyértelmű, hogy az eljáró hatóságoknak milyen döntést kellene hozniuk a benyújtott kérelmekkel kapcsolatban. A megállapodás ugyanis – előremutatóan – tartalmazza az „első menedék országának elvét”, tehát, hogy a kérelmezőt csak az első olyan országban illeti meg a menedékjog, amelyik alkalmas arra, hogy biztonságát garantálja. Ez azonban nincs megfelelően kodifikálva, sőt éppen, hogy ellentétes is lehet a hatályos uniós és nemzetközi szabályokkal, így a visszaküldés tilalmának emberi jogi dogmatista értelmezésével is.

A megállapodás részeként felálló új rendszer, amely alapján minden Törökországba visszaküldött szír állampolgárért cserébe az EU átvesz egy szírt Törökországból, nemcsak rosszlemkű, de legalábbis kétséges, hogy megfelel-e a nemzetközi jogi szabályoknak. Ha ugyanis a görög hatóságoknak nem sikerül minden egyes kérelmező tekintetében lefolytatniuk az egyéniesített menekültügyi eljárást és e nélkül vagy azt nem megfelelően lefolytatva irányítanak vissza migránsokat Törökországba, akkor felmerül, hogy az eljárás nem sérti-e az uniós és a nemzetközi jog egy másik alapelvét, a tömeges kiutasítás tilalmát.